

Josep Carol en el meu camí (o l'alè de la Paraula)

Per la vida es pot caminar o deambular. Hi ha qui es passa la seva vida deambulant i hi ha qui camina al seu través amb pas ferm. De vegades, moltes vegades, ambdues accions s'alternen de manera aleatòria, depenent de l'estat d'ànim, de la claredat d'idees, de l'enfocament visual o mental del temps per venir o del camí per recórrer. Quan es deambula, s'avança en una mena de rutina mecànica, confortable en certes ocasions però sovint anodina o fins i tot frustrant, sense més objectiu ni pretensió que el fer front al dia a dia —que ja és molt— o, en casos més dramàtics, sobreviure fins al nou dia —que ja és moltíssim—. Quan es camina, l'actitud és una altra, més activa i atempta al paisatge que es travessa i als esdeveniments que sobrevenen durant la travessia, més orientada a una fi o, si es vol, animada per una imatge voluntarista —poc importa que sigui real o no— de quelcom que creiem que pot ser la fi, o una de les finalitats, del nostre fugaç pas per la vida.

Mirant enrere per revisar el trajecte ja recorregut, i fins i tot a risc de enredar-me en les trampes que la memòria ens tendeix per suavitzar els errors comesos i sobrevalorar els encerts, tendixo a pensar que en general m'he sentit més 'caminant' que 'deambulant' i, tot i que crec poder identificar les forces que m'han empès a caminar, no tinc tan clar quina part de les mateixes s'ha alimentat del possible i el realitzable i quina part ho ha fet del fantasiat i l'inassolible. Sigui una o altra la força dominant, la paraula escrita ha exercit una tracció constant en el meu camí, com un implacable i per vegades obsessiu motor d'arrossegament, silencios i discret en la seva manifestació externa però intensament explosiu en l'intern. En una primera època ho va ser la paraula escrita per uns altres, mastegada, digerida i transmutada en un món propi a través de la lectura. Però a partir d'un determinat moment, just en el meu pas a l'adolescència, la lectura va donar pas a l'escriptura, el desig d'imaginar el que altres han concebut va cedir al desig per imaginar que jo també podria concebre mons propis i compartir-los. A una persona en concret dec aquesta evolució en el meu camí, aquesta íntima metamorfosi d'entregat lector a aprenent de sastre de la paraula, sigui per fabular sobre el inexistent, sigui per trenar opinions sobre l'existent: a Josep Carol.

Josep Carol és, primer, escriptor, i després martorellenc, català, espanyol, universal. Cada bloc cap en el següent, sense fricció, en harmonia. Aquesta habilitat seva per poder, sense frecs, encaixar la seva obra —i sobretot encaixar-se com a persona— en cadascun d'ells diu molt de la seva categoria humana, que transcendeix a la seva dimensió creativa i, al meu entendre, l'ha enriquit. És, a més, una habilitat particularment valuosa, per escassa, sobretot en els temps que corren, en els quals els blocs tendeixen a superposar-se, a xocar entre si, a trencar pels cants i, en alguns casos, a erosionar-se fins deformar-se.

Vaig conèixer personalment a Josep Carol el 1976. Tenia ell 47 anys i jo 14. Era ell ja un escriptor consagrat a nivell nacional, en la maduresa del seu procés creatiu i, cosa no menys important, figura reconeguda i premiada, que atresorava en el seu sarró el prestigiós Cafè Gijón de novel·la curta. Era jo un estudiant amb tirada cap a les lletres encara que immadur, necessitat d'orientació i estímul. Totes dues coses me les va regalar Carol des del mateix dia en què li vaig saludar, per primera vegada, en el lliurament de premis del Dia del Llibre d'aquell llunyà 1976, un concurs celebrat entre tots els escolars de Martorell, i que vaig tenir la immensa fortuna de guanyar. Em permeto l'excés de qualificar de 'immens' aquest fet puntual, no per compte de la imatge o el prestigi que aquest tipus de reconeixements pot aportar —efímers per definició, i més en aquesta etapa primera en què l'ego amb prou feines ha despertat—, sinó pel que va suposar per a mi com a revulsiu per guanyar confiança i com a catalitzador de les meves inquietuds, encara incipients, per l'escriptura. Ambdós efectes es van manifestar de la mà dels comentaris i consells de Josep Carol, molt especialment, i també de les paraules de suport i posteriors recomanacions de lectura d'un il·lustre convidat a la cerimònia de lliurament de premis d'aquell any, Josep Maria Gironella, en l'apogeu de la seva fama com a escriptor.

Deia Carol —en un dels 365 aforismes continguts en el seu llibre CADA DIA CON MINERVA— que *"talent i tarannà s'assemblen molt. I és que tan valuosa és la intel·ligència com el caràcter"*. Ho fes conscient o inconscientment —intueixo que hi va haver més del primer que del segon—, l'impagable regal que em va donar Carol aquell any, i durant molts més des de llavors, a través de les seves paraules —sempre generoses i motivants— però sobretot del seu exemple, va ser el de formar part, al costat dels meus pares, alguns dels meus mestres i poc més, d'un dels quatre vents que, en la seva opinió, incideixen en la conducta humana, que no és altre que l'ambient que vaig respirar durant la meva època d'aprenent d'adult, aquest ambient que, com afirmava ell, *"determina el caràcter"*, i que, en el cas de Josep Carol, ho va fer per enfortir la meva autoestima aportant un plus de seguretat en el valor del que escrivia. El judici extern que s'em pogués fer en quant a les meves capacitats o a les meves mancances no va exercir, ni de lluny, el mateix poder vigoritzant que l'autoexamen intern que em vaig aplicar des de llavors sobre la meva forma de fer i de ser, sobre el meu tarannà i sobre el meu caràcter. Aquest va ser el canvi que va operar en mi a través de les palmades mentals que Carol em va donar en més d'una ocasió.

Conservo, com a part fonamental del meu petit patrimoni vital, breus però impagables traces del seu pas pel meu camí de maduresa. En una d'elles —corria l'any 1977—, un Carol ja plenament aplicat a la seva vocació/professió d'escriptor, de la qual es confessava orgullós —*"una carrera difícil, però bella en extrem"*— em feia comprendre, d'una manera subtil però precisa, que els

itineraris a escollir en la vida poden ser tan diversos com les vocacions de què es nodreixin, però que per sobre de tot això hi ha un element imprescindible que ens defineix com a persones —fet i fet, l'única cosa que som— i que dóna sentit al nostre caminar: *"Arribis o no a ser escriptor, el fonamental, el definitiu en la vida és que el que facis ho facis amb entrega de la teva ment i del teu cor. Totes les activitats són importants i necessàries. La nostra obligació moral és complir el millor possible amb la que triem voluntàriament o ens impulsin les circumstàncies. L'obra —la que sigui— ha d'estar sempre ben feta"*. Tota una declaració de principis —apuntalada en uns fonaments morals dels que Carol ha nodrit sempre la seva obra i el seu ideari— continguda en unes poques frases manuscrites adreçades a un adolescent a punt de fer setze anys, en trànsit, com correspon a l'edat. Frases prenyades de sentit comú, però poc comunes d'escoltar. Crosses sòlides i, sobretot, oportunes i útils per alligonar un caràcter en formació. *"Estudia, llegeix, conversa, diverteix-te. En una paraula: viu allò més plenament. I que el destí et sigui propici"*, em va aconsellar Carol en aquells temps, i a això m'he aplicat el millor que he sabut, conscient sempre que la voluntat i l'atzar juguen junts en la manera en què es conformarà el nostre destí, i en la sort que ens té deparada aquesta partida sense guió que és la vida.

Escriptor de prosa sòbria però capaç de fer comprensible i proper allò que és complex, pensador agut i reflexiu, infatigable lector, cronista de la realitat abans que protagonista, bona persona. Així he conegut jo a Josep Carol, des de jove fins aquest moment present, quatre dècades després, un temps físic i vital transcorregut en paral·lel a l'esdevenir dels Premis Vila de Martorell, potser el seu millor llegat sense ser l'única cosa que d'ell apreciem, potser la seva millor obra sense ser únicament seva. És cert que acumular quaranta anys d'ininterrompuda festa de la paraula requereix, aquí i a qualsevol altre lloc, del compromís recurrent d'una tríada de voluntats —institucions, jurat i participants— que estiguin disposades a renovar, any rere any, com ho han fet a Martorell, el seu vot de fidelitat a un projecte. Però no és menys cert que la sola voluntat, sense qualitat, aboca sovint les millors intencions a una vida efímera. Aquest no ha estat el cas dels Vila de Martorell perquè Carol va tenir l'encert i la visió d'apostar per la qualitat d'un jurat de primer nivell —que va presidir fins fa ben poc—, cosa que va constituir un eficaç esperó per atreure obres de nivell. Un cercle virtuos més fàcil d'imaginar que de posar en marxa i que encara segueix avui retroalimentant-se com el primer dia, per a bé d'aquest certamen. Amb tot, la major aposta de Carol, aquella per la qual aquest poble ha adquirit amb ell per a sempre un deute de gratitud, va tenir com a diana la recerca de la vocació literària —es manifestés aquesta en català o en castellà, una altra felicitat singularitat que tants fruits ha rendit— que pogués batejar entre les gents del propi poble, una aposta que li enllaçava amb aquell Carol que va forjar la seva pròpia vocació durant la seva joventut martorellenca. Només la perseverança de Josep Carol i la seva resistència al desànim en els primers anys de pobre participació van aconseguir obrir una senda espaiosa per la qual

cada vegada més adults i joves locals es van atrevir a transitar, alguns breument, d'altres amb més continuïtat i fins i tot projecció, tots sense distinció amb la necessitat d'explorar i posar a prova el seu domini de la paraula. Els Vila de Martorell, sense aquest eix local tan inusual, no serien els premis que avui són. El meu interès per l'escriptura, sense els Vila de Martorell, no hagués estat de la mateixa intensitat. I la mà amiga de Carol darrere, sempre darrere.

He llegit molts —que no tots— dels escrits 'carolingis' que han vist la llum, sorgits de la ploma d'un intel·lectual honest, rigorós i exigent amb si mateix que ara, als seus vuitanta-cinc anys d'edat, confessa haver deixat de escriure perquè ja ha dit *"tot el que havia de dir"* i perquè *"si no s'escriuen coses de qualitat, millor no escriure res"*. De la tenacitat i atreviment del Carol més humanista va sorgir el citat CADA DIA CON MINERVA, que jo recomanaria sense dubtar, pel destil·lat, sintètic i profund dels pensaments que conté, una sana gimnàstica per a la ment i l'esperit. ENTRE LA ESPADA Y LA PARED, el seu llibre-entrevista a diversos personatges, va ser i segueix sent un altre dels meus preferits i sempre va despertar en mi una enveja sana pel que significava de capacitat d'accés al jo interior d'un selecte nombre d'espanyols de la època —no a tots els que ell hagués inicialment desitjat, com ens recorda amargament en el seu pròleg—, cadascun d'ells acreditant un interès intel·lectual, cultural o artístic indiscutible. Hi ha més, molt més. La seva bibliografia està laboriosament relacionada en un sentit llibre-homenatge a la seva figura, de 2009: LA PASIÓN POR LA PALABRA.

Però, d'entre tota la contribució de Josep Carol a la literatura, és la seva novel·la LA RIADA la creació que més m'ha influenciat. En primer lloc, pel seu domini de la tensió narrativa i la capacitat de generar el crescendo emocional que porta de la calma que precedeix la tempesta fins al seu tràgic esclat, en una voràgine de fang, aigua i instints humans primaris. I, en segon terme, per raons íntimes i personals, atès que jo mateix, juntament amb els meus pares i germà, vam viure i vam patir en primera persona la por i la catarsi provocats per unes històriques inundacions que es van dur la nostra llar i pertinences quan van inundar la part baixa del meu poble, Martorell, l'any 1971, uns fets semblants —encara que menys dramàtics— als que van servir d'inspiració a Carol, esdevinguts al Vallès la tardor de l'any 1962. Avançant per les pàgines d'aquest llibre no esperava trobar una crònica d'allò que nosaltres vam viure en directe —perquè les circumstàncies i el context eren altres— però sí que vaig poder evocar el que podria haver estat la nostra experiència si la crescuda del riu s'hagués produït en plena nit, mentre dormíem, i no a mitja tarda, com afortunadament va passar. Aquesta capacitat de transmutar-me de lector a subjecte de la pròpia obra va ser el que més em va commoure d'aquella lectura i l'assoliment que més vaig apreciar del saber fer de Josep Carol en el seu ús de la paraula.

Acabar de llegir per primer cop LA RIADA i entendre el que realment significava ser escriptor va ser tot un. Vaig comprendre la diferència entre redactar bé i narrar, entre narrar i entretenir i entre entretenir i emocionar. I vaig atenuar l'ambició d'emocionar al món —èxit reservat a uns pocs— assumint la més modesta i discreta —però no menys plaent— tasca d'intentar emocionar-me a mi mateix, fent meu el consell que Carol donava, a qui volgués escoltar-lo, en una encertada reflexió sobre el seu ofici, disfressada novament de aforisme: *“Tot escriptor escriu perquè li llegeixin uns altres, tot i que de vegades els altres no siguin més que un: l'altre jo de l'escriptor. En realitat, només és escriptor qui sap llegir des de fora el que està escrivint des de dins, per la qual cosa es converteix en consciència de si mateix”*. I va ser d'aquesta manera com, finalment, vaig fixar el rumb en el meu camí per aprendre a 'llegir-me' amb la passió i l'atenció que sempre vaig anhelar dels lectors que m'hagués agradat tenir i per aconseguir algun dia emocionar-me —i, qui sap, emocionar— amb el residu escrit de la meva imaginació.

No he deixat de recórrer aquest camí, acompanyat de moltes altres lectures, d'altres autors, de noves vivències. Però l'alè de la paraula de Josep Carol segueix caldejant el meu anhel per trobar la fórmula màgica de l'emoció escrita, alhora que continua enllustrant el retrovisor pel qual miro, sense girar-me, als meus orígens.

Gràcies, mestre!

Francesc J. Lozano

A Martorell, 26 de febrer de 2015